DesignMat Uge 1
Gensyn med forårets stof

Preben Alsholm

Efterår 2010

1 Hovedpunkter fra forårets pensum

1.1 Taylorpolynomium

Taylorpolynomium

- Det n'te Taylorpolynomium for f med udviklingspunkt x_0 :

$$\begin{aligned} P_n(x) &= f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{1}{2} f''(x_0)(x - x_0)^2 \\ &\quad + \frac{1}{3!} f'''(x_0)(x - x_0)^3 + \ldots + \frac{1}{n!} f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n \end{aligned}$$

- Dette kan også skrives

$$P_n(x) = \sum_{k=0}^{n} \frac{1}{k!} f^{(k)}(x_0)(x - x_0)^k$$

idet vi definerer $0! = 1$ og $f^{(0)} = f$.

1.2 Lineært ligningssystem

Lineært ligningssystem

- Et lineært ligningssystem:

$$\begin{array}{ccccccc} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \ldots + a_{1n}x_n & = & b_1 \\ a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \ldots + a_{2n}x_n & = & b_2 \\ \vdots \quad \vdots \quad \vdots & & \vdots \\ a_{m1}x_1 + a_{m2}x_2 + \ldots + a_{mn}x_n & = & b_m \end{array}$$

- Koefficientmatrix, Totalmatrix

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

$$T = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} & b_1 \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} & b_2 \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} & b_m \end{bmatrix}$$

1.3 Gausselimination

Gausselimination

- Tilladte operationer på rækkerne i totalmatricen:
  1. $R_i \leftrightarrow R_j$
  2. $R_i := cR_i$ hvor $c \neq 0$
  3. $R_i := R_i + cR_j$ hvor $i \neq j$.
- Vi vil ved rækkeoperationer bringe matricen på echelonform:

$$\begin{bmatrix} \# & * & * & * \\ 0 & \# & * & * \\ 0 & 0 & \# & * \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \# & * & * & * \\ 0 & 0 & \# & * \\ 0 & 0 & 0 & \# \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \# & * & * & * \\ 0 & 0 & \# & * \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

1.4 Matrixmultiplikation

Matrixmultiplikation

- A en $m \times n$-matrix, og $x \in \mathbb{R}^n$. Skriv $A = [a_1\ a_2\ \dots\ a_n]$, hvor $a_i \in \mathbb{R}^m$. Så definerer vi produktet Ax ved

$$Ax = x_1 a_1 + x_2 a_2 + \ldots + x_n a_n$$

- Ligningssystemet med koefficientmatricen A og højresiden b kan nu skrives $Ax = b$.
- Alternativ udregning af Ax: Skalarprodukterne af rækkerne i A med søjlen x.
- Multiplikation af matricer: A er $m \times n$ og B er $n \times p$: $AB = A\left[b_1\ b_2\ \dots\ b_p\right] = \left[Ab_1\ Ab_2\ \dots\ Ab_p\right]$.
- Ækvivalent definition (der bruges i JE): $(AB)_{ij} = \sum_{k=1}^{n} a_{ik} b_{kj} = a_{i1} b_{1j} + a_{i2} b_{21} + \ldots + a_{in} b_{n1}$.

1.5 Invers matrix

Invers matrix

- *Definition.* A er invertibel, hvis der findes en matrix C, så $AC = CA = I$.
- Den inverse af A betegnes med A^{-1}.
- Matricen A er invertibel hvis og kun hvis A er regulær.
- Matricen A^{-1} er entydigt bestemt som løsningen C til $AC = I$.
- Algoritme: Gausselimnationen $[A \mid I] \longrightarrow [I \mid C]$.
- $\left(A^{-1}\right)^{-1} = A, \qquad (AB)^{-1} = B^{-1}A^{-1}, \qquad \left(A^T\right)^{-1} = \left(A^{-1}\right)^T$.

1.6 Determinant

Determinant

- Lad A være givet ved

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & a_{n3} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

- *Definition.* $\det A = \sum_{S_n} sgn\,(j_1, j_2, j_3, \dots, j_n)\, a_{1j_1} a_{2j_2} \cdots a_{nj_n}$, hvor S_n betegner mængden af permutationer S_n af tallene $1, 2, \dots, n$.
- Der gælder om rækkeoperationer, at
  1. $R_i \longleftrightarrow R_j$ $(i \neq j)$ skifter fortegn på determinanten.
  2. $R_i := kR_i$ gør determinanten k gange større.
  3. $R_i := R_i + kR_j$ $(i \neq j)$ ændrer ikke determinantens værdi.
- A er regulær, hvis og kun hvis $\det A \neq 0$.
- $\det(AB) = \det(A)\det(B), \qquad \det\left(A^{-1}\right) = (\det A)^{-1}, \qquad \det\left(A^T\right) = \det A$.

1.7 Komplement til matrix

Komplement til matrix

- Determinanten af A kan udregnes således (*udvikling i komplementer langs første række)*:

$$\begin{aligned} \det A &= a_{11} \det A_{11} - a_{12} \det A_{12} + a_{13} \det A_{13} - \\ &\quad \dots + (-1)^{1+n} a_{1n} \det A_{1n} \\ &= \sum_{j=1}^{n} (-1)^{1+j} a_{1j} \det A_{1j} = \sum_{j=1}^{n} a_{1j} K_{1j} \end{aligned}$$

- hvor (i, j)-komplementet til A er defineret ved $K_{ij} = (-1)^{i+j} \det A_{ij}$.
- Mere generelt gælder: $\det A = \sum_{j=1}^{n} a_{ij}K_{ij}$ for ethvert i og $\det A = \sum_{i=1}^{n} a_{ij}K_{ij}$ for ethvert j.

1.8 Egenværdier og egenvektorer for matricer

Egenværdier og egenvektorer for matricer

- Lad A være en kvadratisk matrix. Tallet λ kaldes en *egenværdi* for A, hvis der findes en vektor $v \neq 0$, så
$$Av = \lambda v \tag{1}$$
- En vektor v, der opfylder (1), kaldes en *egenvektor* hørende til egenværdien λ.
- Egenværdierne for A er rødderne i *karakterpolynomiet* $\det (A - \lambda I)$.
- Egenværdier og spor og determinant:
$$\begin{aligned} \lambda_1 + \lambda_2 + \cdots + \lambda_n &= spor\,(A) \\ \lambda_1 \lambda_2 \cdots \lambda_n &= \det A \end{aligned}$$
- Hvis roden λ_1 har multiplicitet k i $p(\lambda)$, så har egenværdien λ_1 *algebraisk multiplicitet* k.
- Hvis matricen $A - \lambda_1 I$ har rang $n - j$, så har λ_1 *geometrisk multiplicitet* j.
- Den geometriske multiplicitet er lig med antallet af frie parametre i løsningerne til $(A - \lambda_1 I)\, x = 0$.

1.9 Komplekse tal

Komplekse tal

- $\mathbb{C}$ er mængden af punkter i planen. Planen identificeres med $\mathbb{R}^2$, så $\mathbb{C} = \mathbb{R}^2$.
- Tallet $i = (0, 1)$ er den imaginære enhed.
- Multiplikationen indføres så $i^2 = -1$ og samtlige kendte regneregler fra de reelle tal stadig gælder.
- $a = (a_1, a_2)$ skrives nu $a = a_1 + ia_2$.
- Realdel: $\operatorname{Re} a = a_1$. Imaginærdel: $\operatorname{Im} a = a_2$. $|a| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2}$ (modulus, absolutværdi, numerisk værdi).
- Kompleks konjugation: $\bar{a} = \overline{a_1 + ia_2} = a_1 - ia_2$.
- $\overline{a+b} = \bar{a} + \bar{b}, \qquad \overline{(ab)} = \bar{a}\bar{b}$.
- $|ab| = |a|\,|b|\,, \qquad |a^n| = |a|^n$.
- $\arg(ab) = \arg a + \arg b, \qquad \arg(a^n) = n \arg a, \qquad \arg\left(\frac{a}{b}\right) = \arg a - \arg b$.

1.10 Kompleks eksponentialfunktion

Kompleks eksponentialfunktion

- *Definition:* $\exp(x+iy) = \exp x \cdot (\cos y + i \sin y)$ altså $e^{x+iy} = e^x \cdot (\cos y + i \sin y)$.
- $\exp(z_1 + z_2) = \exp z_1 \cdot \exp z_2$ altså $e^{z_1+z_2} = e^{z_1} e^{z_2}$.
- Polær form: $a = re^{iv}$, hvor $r = |a|$ og $v = \arg a$.
- Eulers formler: $\cos v = \frac{1}{2}\left(e^{iv} + e^{-iv}\right)$, $\qquad \sin v = \frac{1}{2i}\left(e^{iv} - e^{-iv}\right)$.
- Den binome ligning $z^n = a = re^{iv}$ har løsningerne $z = \sqrt[n]{r} e^{i\left(\frac{v}{n} + p\frac{2\pi}{n}\right)}$, $\qquad p = 0, 1, 2, \ldots, n-1$.

1.11 Polynomier

Polynomier

- Rødderne i andengradsligningen $az^2 + bz + c = 0$ er som sædvanligt $z = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$.
- **Algebraens Fundamentalsætning**. Ethvert polynomium af grad ≥ 1 har mindst én rod indenfor de komplekse tal.
- Roden z_1 i polynomiet p har multipliciteten k, hvis $p(z) = (z - z_1)^k q(z)$, hvor $q(z_1) \neq 0$.
- Polynomiet $p(z) = a_n z^n + a_{n-1} z^{n-1} + \ldots + a_1 z + a_0$, hvor $n \geq 1$ (og $a_n \neq 0$) kan skrives $p(z) = a_n (z - z_1)(z - z_2) \ldots (z - z_n)$.
- Hvis et polynomium har reelle koefficienter og $z_1 \in \mathbb{C}$ er rod, så er også $\overline{z_1}$ rod.

1.12 Differentialligning af 1. orden

Lineær differentialligning af 1. orden

- Differentialligningen $a(t)\,x' + b(t)\,x = c(t)$, hvor $t \in I$ er lineær og af første orden.
- Differentialligningen $x' + p(t)\,x = q(t)$ er normeret.
- Den fuldstændige løsning til $x' + p(t)\,x = q(t)$ er givet ved $x(t) = e^{-P(t)} \int e^{P(t)} q(t)\,dt + Ce^{-P(t)}$, hvor $P(t) = \int p(t)\,dt$.
- Når $p, q \in C(I)$ og$t_0 \in I$ og $x_0 \in \mathbb{R}$., så har begyndelsesværdiproblemet $x' + p(t)\,x = q(t)$ med $x(t_0) = x_0$ præcis én løsning.

1.13 Differentialligning af 2. orden

Lineær differentialligning af 2. orden med konstante koefficienter

- Betragter $ax'' + bx' + cx = q(t)$ med $q \in C(I)$, hvor I er et interval og $a, b, c \in \mathbb{R}$ og $a \neq 0$.
- Lad $t_0 \in I$ og $x_0, v_0 \in \mathbb{R}$. Begyndelsesværdiproblemet bestående af differentialligningen med $x(t_0) = x_0$ og $x'(t_0) = v_0$ har netop én løsning og den er defineret på hele intervallet I.
- Når $q(t) = 0$ kaldes differentialligningen homogen.
- Karakterligningen $aR^2 + bR + c = 0$.
- To forskellige reelle rødder r_1 og r_2. Fuldstændige løsning $x(t) = c_1 e^{r_1 t} + c_2 e^{r_2 t}$, hvor $c_1, c_2 \in \mathbb{R}$.
- Dobbeltrod r. Fuldstændig løsning $x(t) = c_1 e^{rt} + c_2 t e^{rt}$, hvor $c_1, c_2 \in \mathbb{R}$.
- Imaginære rødder $\alpha \pm i\beta$. Fuldstændig løsning $x(t) = c_1 e^{\alpha t} \cos(\beta t) + c_2 e^{\alpha t} \sin(\beta t)$, hvor $c_1, c_2 \in \mathbb{R}$.
- Den fuldstændige løsning til den inhomogene ligning er summen af en partikulær løsning og den fuldstændige løsning til den homogene ligning.

1.14 Partikulær løsning ved kompleks gættemetode

Partikulær løsning ved kompleks gættemetode

- Differentialligningen $x'' + 3x' + 2x = 10 \cos t$ erstattes af $x'' + 3x' + 2x = 10e^{it}$.
- Ansats til en partikulær løsning $x_p(t) = Ae^{it}$ indsættes i differentialligningen.
- Heraf fås $A = 1 - 3i$. Partikulær løsning til den komplekse ligning $x_p(t) = (1 - 3i) e^{it}$.
- Så partikulær løsning til den oprindelige ligning er $x_p(t) = \mathrm{Re}\left((1 - 3i) e^{it}\right) = \cos t + 3 \sin t$.

1.15 Vektorrum

Vektorrum

- Lad $\mathbb{L}$ betegne $\mathbb{R}$ eller $\mathbb{C}$. Lad V være en ikke tom mængde udstyret med en *addition* '$+$' og en *multiplikation med skalar*.
- Vi forlanger, at disse to operationer opfylder

$$\begin{aligned} a, b &\in V \Longrightarrow a + b \in V \\ s &\in \mathbb{L} \wedge a \in V \Longrightarrow sa \in V \end{aligned}$$

- Desuden forlanger vi for alle $a, b, c \in V$ og $s, t \in \mathbb{L}$:

$$\begin{aligned} a + b &= b + a, \qquad (a + b) + c = a + (b + c) \\ \exists 0 &\in V \text{ så } a + 0 = a, \qquad \exists a_1 \in V \text{ så } a + a_1 = 0 \\ s\,(ta) &= (st)\,a, \qquad (s + t)\,a = sa + ta \\ s\,(a + b) &= sa + sb, \qquad 1a = a \end{aligned}$$

- V er da et *vektorrum* over $\mathbb{L}$. Hvis $\mathbb{L} = \mathbb{R}$ er V et *reelt* vektorrum. Hvis $\mathbb{L} = \mathbb{C}$ er V et *komplekst* vektorrum.

1.16 Underrum, Linearkombination

Underrum, Linearkombination

- Hvis U er en delmængde af vektorrummet V, og U med de arvede operationer selv er et vektorrum, så kaldes U et *underrum* af V.
- Sætning. Lad $U \subseteq V$ og $U \neq \varnothing$. Så er U et underrum af V hvis og kun hvis

$$\begin{aligned} a, b &\in U \Longrightarrow a + b \in U \\ s &\in \mathbb{L} \wedge a \in U \Longrightarrow sa \in U \end{aligned}$$

- *Trivielle* underrum af vektorrum V er V selv og $\{0\}$.
- Ved en af *linearkombination* af vektorerne $a_1, a_2, \ldots, a_p \in V$ forstås et udtryk af formen
$$c_1 a_1 + c_2 a_2 + \ldots + c_p a_p$$
hvor $c_1, c_2, \ldots, c_p \in \mathbb{L}$.
- Ved *span* $(a_1, a_2, \ldots, a_p)$ forstås mængden af linearkombinationer af vektorerne $a_1, a_2, \ldots, a_p$.

1.17 Lineær uafhængighed, basis

Lineær uafhængighed, basis

- *span* $(a_1, a_2, \ldots, a_p)$ er et underrum af V. Det er det mindste underrum, der indeholder $a_1, a_2, \ldots, a_p$.
- Vektorerne $a_1, a_2, \ldots, a_p \in V$ siges at være *lineært uafhængige* hvis
$$x_1 a_1 + x_2 a_2 + \ldots + x_p a_p = 0 \Longrightarrow x_1 = x_2 = \ldots = x_p = 0$$
- $a_1, a_2, \ldots, a_p$ er altså lineært uafhængige, hvis $x_1 v_1 + x_2 v_2 + \ldots + x_p v_p$ kun kan være nul, når alle koefficienterne er nul.
- Hvis vektorerne $a_1, a_2, \ldots, a_p$ ikke er lineært uafhængige, siges de at være *lineært afhængige*.
- En *basis* for et vektorrum V er et lineært uafhængigt system $a_1, a_2, \ldots, a_n$ af vektorer, som udspænder V, altså $V = span\,(a_1, a_2, \ldots, a_n)$.

1.18 Koordinater

Koordinater mht. basis

- Lad $a_1, a_2, \ldots, a_n$ være en basis for V. Så kan ethvert $v \in V$ skrives entydigt som en linearkombination af $a_1, a_2, \ldots, a_n$:

$$v = x_1 a_1 + x_2 a_2 + \ldots + x_n a_n$$

- Talsættet $(x_1, x_2, \ldots, x_n)$ kaldes koordinaterne for v mht. basen $a_1, a_2, \ldots, a_n$.

- Betegnelse: $K_a(v)$ for koordinaterne af v mht. basen a. $K_a(v) = \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix}$.

- Matricen ${}_aV = \begin{bmatrix} K_a(v_1) & K_a(v_2) & \ldots & K_a(v_p) \end{bmatrix}$, kaldes koordinatmatricen for $v_1, v_2, \ldots, v_p$ mht. basis $a = a_1, a_2, \ldots, a_n$.

- Da $x_1 v_1 + \ldots + x_p v_p = 0 \Leftrightarrow {}_aVx = 0$ er $v_1, v_2, \ldots, v_p$ lineært uafhængige netop hvis ${}_aVx = 0$ kun har nulløsningen.